

BİR-ÜÇ YAŞ ARASI BEBEĞE SAHİP ANNELERİN ANNELİK BECERİLERİNDE ÖZ YETERLİLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Şerife Sezen Dursun Sağlık Bakanlığı Bağıcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi-Çocuk Gelişim Ünitesi
Doç. Dr. Müdriye Yıldız Bıçakçı Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü

ÖZET: Bu çalışmada bir-üç yaş aralığında bebeğe sahip annelerin annelik becerileri öz yeterliliklerini incelemek, annelik becerileri öz yeterliliklerinde etkili olabilecek etmenleri belirlemek ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda annelik becerileri öz yeterliliğini desteklemeye yönelik öneriler sunmak amaçlanmıştır. Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışmaya Eylül 2013 –Haziran 2014 tarihleri arasında İstanbul Bağıcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Hastalıkları Polikliniğine başvuran normal gelişim gösteren bir-üç yaş arası bebeklerin anneleri arasından bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 156 anne dahil edilmiştir. Veri toplama aşamasında bebeklerin normal gelişim gösterme sınırlılığını karşılamak için Denver II Gelişim Tarama Testi, çocuklar ve aileleri hakkında bilgi edinmek için “Genel Bilgi Formu” ve bir-üç yaş bebeğe sahip annelerin annelik becerileri öz yeterliliklerini belirlemek için ise “Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlilik Ölçeği (1-3 Yaş)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda bebeğin yaşı ile annelik becerileri öz yeterlilik ölçeği puanları arasında sadece öğretme alt boyut puanı, doğum haftası ile annelik becerileri öz yeterlilik ölçeğinin duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme ve koruma alt boyut puanları, annenin çalışma durumu ile annelerin annelik becerilerine ait öz yeterlilik ölçeğinin duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme öğretme, günlük işler/bakım/yapılandırma alt boyut puanları ve istenilen gebelik olma durumu ile annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeğinin duygusal yeterlilik, duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme, koruma, disiplin/kısıtlama yapma, oyun, öğretme alt boyut ile toplam puanlarını arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Öz Yeterlilik, Anne Öz Yeterliliği, Bebek Gelişimi.

GİRİŞ

Öz yeterlilik bireylerin nasıl davranacaklarını belirleyen zihinsel süreç olarak görülmektedir. Anne baba öz yeterlilik ise anne-babalık görevleri konusunda sahip olunan güven ve anne ve babaların çocuklarının gelişimlerini pozitif bir şekilde etkileme becerilerini algılamaları olarak ifade edilmektedir (Coleman, 2003; Elibol vd., 2007). Anne öz yeterliliği; annenin çocuğunun bakım ve yetiştirilmesiyle ilgili bir takım görevler hakkında sahip olduğu kendi kapasitesine dair yargıları ve inançları olarak tanımlanmaktadır (Coleman ve Karraker, 2003). Ayrıca temel öz yeterlilik teorisinin ilkelerine göre (Bandura, 1982) anne öz yeterlilik inancı hem çocuk yetiştirmede bilgi seviyesi hem de bildiği davranışları uygulama yeteneğine sahip bireyin kendine güven derecesini içermektedir.

Bilindiği gibi erken çocukluk gelişimini etkileyen beslenme, çevre ve eğitim olarak üç temel bileşenden söz etmek mümkün olmaktadır. Bu üç temel bileşenin temelinde de anne yatmakta olup, annelerin bebek gelişimi açısından önemli yer tuttuğu görülmektedir (Bandura, 1977). Çünkü zamanlarının büyük çoğunluğunu anneleriyle geçiren bebeklerin en çok erken çocukluk döneminde çevrenin etkisinde kalmaktadır. Yapılan çalışmalarda da çocukların ev ortamında annelerinden öğrendiklerini motor, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişim alanlarına, dolayısıyla yaşamlarına yansıttıkları vurgulanmaktadır (Kochanska, Forman ve Coy, 1999; Shonkoff ve Meisels, 2000). Nader-Grosbois, Normandeau, Ricard-Cossette ve Quintal (2008) yaptıkları çalışmada anne baba tutumlarının/stratejilerinin çocuğun öz düzenlenmesinde etkili olduğunu ve uygun stratejiler geliştiren anne babaların çocuklarının olumlu öz denetim becerisi gösterdiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla annenin bebek üzerinde olumlu etkisinin en önemli katkılarından birinin annelik becerileri öz

yeterlik düzeylerinin olduğu söylenebilir. Özellikle anne-çocuk etkileşiminde; çocukla olumlu iletişim kurma, çocuğa uyaran sağlama ve çocuğu kabul etme gibi durumlarda annenin yüksek öz yeterlik inancı çok fazla etkili olmaktadır (Coleman, 2003; Elibol vd., 2007). Annenin çocuğu negatif algılaması, çocuktaki davranış problemleri ile baş etmedeki başarısızlıkları annenin düşük öz yeterlik inancından kaynaklanmakta ve anne öz yeterlik inancı çocuğun gelişimini doğrudan etkilemektedir. Kısaca annelik becerilerinde öz yeterliğin düşük olma durumunun çocukla olan iletişimini olumsuz etkilediği görülürken (Coleman, 2003; Elibol vd., 2007), öz yeterliğı yüksek anne ve babaların çocukları ile ilgili problemlere tehdit ve korku ile değil mücadelecı bir şekilde yaklaştıkları, oysa düşük öz yeterliğe sahip annelerin problemlerle baş etmede daha çok duygusal yöntemler kullandıklarını belirtmişlerdir (Coleman ve Karraker, 1997). Bunun Büyüктаşkapu (2012) yaptığı çalışma sonucunda anne öz yeterliğı ile çocukların sosyal duygusal gelişimleri arasında önemli bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Erken çocuklukta dilsel uyaranların sağlanması çocuğun dil gelişimi ve daha sonraki dönemde okula hazır olması bakımından önemli görülmektedir. Desjardin (2006), annelerin annelik öz yeterlikleriyle çocuklarının dil ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi arasında ilişki olduğunu ve yüksek düzey yeterliğe sahip annelerin daha etkili dil teknikleri kullandıklarını belirtmektedir. Schunk (2000) kendilerini çocuklarının dil gelişiminde daha bilgili ve yeterli bulan anneler etkileşim sırasında çocuklarına yeniden yapılandırma ve açık uçlu sorular gibi yüksek düzey dil teknikleri kullandıklarını ve kendilerini daha az bilgili ve yeterli bulan annelerin ise dili haritalama, yönergeler ve taklitler gibi düşük düzey dil teknikleri kullandıklarını yaptığı çalışma ortaya koymuştur. Teti ve Gelfand (1991) ile Wells-Parker, Miller ve Topping (1990) yaptıkları çalışmalarda annelerin annelik becerilerine ait yüksek öz yeterlilik algısının problemlerle başa çıkma yöntemlerinin artması, depresyonun azalması ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Wong (1995) yaptığı çalışmada ebeveyn öz yeterliğinin çocuğa sağlanan bakımın kalitesi üzerinde doğrudan etkili olduğu ortaya koymuştur. Belegeman (2005) ise yaptığı çalışmada ebeveynlik yeterlikleriyle bebeklerin zihinsel gelişim puanları arasında olumlu bir ilişki olduğunu ve anne babaların uygun anne babalık davranışları sergileme düzeyleri arttıkça çocukların bilişsel gelişiminin de paralel olarak arttığını vurgulamıştır. Bilindiğı gibi beyin gelişimi döllemeden kısa süre sonra başlayarak ergenlik boyunca da devam etmesine rağmen (Özmert, 2005), beyin gelişiminin ve gelişim alanlarının en hızlı olduğu dönem ilk bir kaç yılı kapsamaktadır. Bebeğin beyin gelişiminde uyarıcı sunan en yakın kişiler olarak anneler olarak tanımlanmaktadır (Bayoğlu, 2013). Bundan dolayı annelerin annelik becerilerine ait öz yeterlilik düzeyleri üzerinde etkili olabilecek etmenlerin bilinmesi önemli rol oynamaktadır. Annelerin sahip oldukları bazı özelliklerin ve yaşadıkları bir takım sorunların ebeveynlik öz yeterlik düzeylerine etki ettiği, bunun sonucunda bebeklerde bir takım sorunların ortaya çıktığı ya da bu sorunların anneler tarafından daha olumsuz bir biçimde algılanma eğiliminde olduğu belirtilmektedir. Annelik stresi ve depresyonun, annelerin algıladıkları anne öz yeterliklerine etki ederek, bebeklerin davranış problemleriyle baş etmede zorlanmalarına yol açtığı bildirilmiştir (Hassall, Rose ve McDonald, 2005). Bu düşünceden ve yapılan çalışmalardan yola çıkarak bu çalışmada bir-üç yaş bebeğe sahip annelerin annelik becerileri öz yeterlikleri ile bebeklerin gelişimleri üzerinde etkili olabilecek etmenleri belirlemek ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda annelerin annelik becerilerine ait öz yeterliliğini desteklemeye yönelik öneriler sunmak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada bir-üç yaş aralığında bebeğe sahip annelerin annelik becerileri öz yeterliliklerini incelenmek, annelik becerileri öz yeterliliklerinde etkili olabilecek etmenleri belirlemek ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda annelik becerileri öz yeterliliğini desteklemeye yönelik öneriler sunmak amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Modeli: Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır

2.3 Evren ve Örneklem: Bu çalışmanın evrenini Eylül 2013 –Haziran 2014 tarihleri arasında İstanbul Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Hastalıkları Polikliniğine başvuran normal gelişim gösteren bir-üç yaş arası bebeklerin anneleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme Eylül 2013 –Haziran 2014 tarihleri arasında İstanbul Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Hastalıkları Polikliniğine başvuran normal gelişim gösteren bir-üç yaş arası bebeklerin anneleri arasından bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 156 anne dahil edilmiştir. Veri toplama aşamasında bebeklerin normal gelişim gösterme sınırlılığını karşılamak için bebelere Denver II Gelişim Tarama Testi uygulanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında öncelikle 215 anne ve bebeğine ulaşılmıştır. Denver II Gelişim Tarama Testi sonucunda gelişimsel olarak “normal” ifade edilen 156 bebeğin anneleri çalışma grubuna dahil edilmiştir.

2.4 Veri Toplama Araçları: Bu çalışmada çocuklar ve aileleri hakkında bilgi edinmek için “Genel Bilgi Formu” , bebeklerin gelişimlerini belirlemek amacıyla “Denver II Gelişim Tarama Testi” ve bir-üç yaş bebeğe sahip annelerin öz yeterlikleri belirlemek için “Anne Babalık Becerilerinde Öz yeterlik Ölçeği (1-3 Yaş)” kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından oluşturulacak olup, bebeğin cinsiyeti, yaşı, doğum haftası, anne-babanın çalışma durumu, çocuk sayısı ve istenen gebelik olma durumu vb. soruları içermektedir.

Denver II Gelişimsel Tarama Testi; Yalaz ve Anlar tarafından (1996) Türk toplumuna standardize edilmiştir. Testin güvenilirlik ve geçerlik oranları %86-90 aralığında bildirilmektedir. Test, kişisel-sosyal, ince- motor,dil ve kaba motor olmak üzere dört alt bölümden oluşmaktadır.Uygulamada her madde G (Geçer), K (Kalır), O. D (Olanak Dışı) ve R (Reddetme) olarak kodlanır. Test sonucu “normal”, “şüpheli” ve “anormal” olarak yorumlanmaktadır. *Normal gelişim*, gecikme (K maddesi) yok ve en fazla bir uyarı (K maddesi) ifade eder. *Anormal gelişim*, iki veya daha fazla gecikme durumunu ve tanısal değerlendirme için merkeze gönderilmesi önerilir. *Şüpheli gelişim ise* bir gecikme, 1 gecikme ve 1 uyarı ya da 2 veya daha fazla uyarı olduğu durumu ifade eder.

Anne Babalık Becerilerinde Öz yeterlik Ölçeği (1-3 Yaş), (*The Self Efficacy for Parenting Tasks Index-ToddlerScale*), bir-üç yaş arası çocukların anne babalarının öz yeterlik becerisini değerlendirmek üzere Bob Emde (1997) tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması Elibol ve arkadaşlar (2007) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışması kapsamında; ölçek, on iki-otuz altı ay aralığında normal gelişim gösteren çocuğa sahip 401 anneye uygulanmış ve uygulama çalışması sonucunda orijinali 53 maddeden oluşan ölçek, 51 madde ile sınırlandırılmıştır. Ölçek, anne ve baba ile çocuk arasındaki iletişimi çok boyutlu olarak ele alan yedi alt alandan oluşmaktadır. Ölçeğin orijinal formunda duygusal yeterlik alt alanında7 madde,duyarlı tepki verme, bakım- ilgi- değer verme alt alanında8 madde, koruma alt alanında7 madde, disiplin /kısıtlama yapma alt alanında9 madde, oyun alt alanında7 madde,öğretmen alt alanında 7 madde ve

günlük işler/bakım/yapılandırma alt alanında 8 madde olmak üzere olumlu ve olumsuz ifadelerden oluşan 53 madde yer alırken, uyarılma çalışması sonrasında duygusal yeterlik alt alanı ile disiplin /kısıtlama yapma alt alanından birer madde çıkarılarak 51 maddeye düşmüştür. Ayrıca uyarılma çalışmaları kapsamında orijinali altılı likert tipi olan ölçek, ölçek sahibinden izin alınarak beşli likert tipi ölçeğe dönüştürülmüştür (Olumlu maddeler için: 5: Tamamen Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 2: Katılmıyorum, 1: Hiç Katılmıyorum). Uyarılma çalışması sonucunda ölçeğin tümünün Cronbach alfa katsayısı =0,931, test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak bulunarak geçerli güvenilir olduğu belirlenmiştir. Anne Babalık Becerilerinde Öz yeterlilik Ölçeğinde elde edilen yüksek puan öz yeterliliğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bir ölçeğin bir kez uygulanmasıyla güvenilirlik tahmini yapılıyorsa, diğer güvenilirlik tahmini yöntemlerine göre, güvenilirlik tahmininde meydana gelebilecek hata daha az olacaktır. Bu düşünce ile bu çalışma grubu için Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlilik Ölçeği Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach (1951) tarafından geliştirilen alfa katsayısı yöntemi, maddeler doğru-yanlış olacak şekilde puanlanmadığında, 1-3, 1-4, 1-5 gibi puanlandığında, kullanılması uygun olan bir iç tutarlılık tahmin yöntemidir. Cronbach alfa katsayısı, ölçekte yer alan maddenin varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile bulunan bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır (Ercan ve Kan, 2004).

Tablo 2.1: Bu çalışma grubuna ait Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlilik Ölçeği Alt Boyutları Güvenirlik Sonuçları

Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlilik Ölçeği Alt Boyutları ve Toplamı	Cronbach's Alpha Sonuçları
Duygusal Yeterlilik Puanı	0,752
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	0,854
Koruma Puanı	0,694
Disiplin/Kısıtlama Yapma Puanı	0,615
Oyun Puanı	0,645
Öğretme Puanı	0,622
Günlük İşler/Bakım/Yapılandırma Puanı	0,604
Toplam	0,762

Tablo incelendiğinde bu çalışma grubuna ait anne babalık becerilerinde öz yeterlilik ölçeği alt boyutları ve toplam puanına ait Cronbach's Alpha katsayısı güvenilirlik sonuçlarının .60 ile .76 arasında değiştiği görülmektedir. Güvenirlik sonuçlarında yeni bir ölçek geliştirilmesi durumunda kullanılacak ölçme araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin .70 olduğu (Tezbaşaran, 1996). Geçerlik ve güvenilirliği yapılmış bir ölçek dikkate alınır, ölçeğin tüm alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik düzeyinin .60 yeterli olduğu söylenebilir.

2.5 Verilerin Analizi: Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS 20.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin öncelikle normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için normallik testi uygulanmıştır. Gruplar arasında ölçek puanlarının farklılığı incelenirken, ölçek puanlarının her bir grupta ayrı ayrı normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi

gerekmektedir. 50'den büyük örnekleme sahip değişkenlerde Kolmogorov-Smirnov (a), 50'den küçük örnekleme sahip değişkenlerde ise Shapiro-Wilk testi sonucu dikkate alınır. Bu doğrultuda bu çalışmada Kolmogorov-Smirnov (a) Testi sonuçlar dikkate alınmıştır.

Tablo 2.2: Çalışma Grubuna Ait Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlik Ölçeği Alt Boyutları Normallik Testi Sonuçları

Normallik Testi Sonuçları						
	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Kolmogorov-Smirnov İstatistiği	Sd	p	Shapiro-Wilk İstatistiği	sd	P
Duyusal Yeterlilik Puanı	0,258	156	0,000	0,866	156	0,000
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	0,239	156	0,000	0,753	156	0,000
Koruma Puanı	0,173	156	0,000	0,909	156	0,000
Disiplin/Kısıtlama Yapma Puanı	0,177	156	0,000	0,941	156	0,000
Oyun Puanı	0,137	156	0,000	0,950	156	0,000
Öğretmen Puanı	0,111	156	0,000	0,967	156	0,001
Günlük İşler/Bakım/ Yapılandırma Puanı	0,114	156	0,000	0,972	156	0,003
Toplam	0,189	156	0,000	0,751	156	0,000

Tablo 2.2 incelendiğinde, Anne Babalık Becerilerinde Öz Yeterlik Ölçeğine ait alt boyut puanlarının gruplara göre normallik testi sonuçlarının normal dağılım göstermediği görülmektedir ($p < .05$). $P > 5$ olması durumunda ise ilgili değişkenin normal dağılımdan geldiği söylenir. Bir değişkene parametrik test uygulayabilmek için normalliğine bakılan değişkenin her grupta normal dağılması gerekmektedir. En az bir grupta bile normal dağılmaması parametrik test kullanılamayacağını göstermektedir. Normallik testi sonucunda, gruplar arasında farklılık incelenirken ikili gruplarda normal dağılmayan cinsiyet, anne çalışma durumu, istenen gebelik olma durumu değişkenlerinde Mann Whitney U Testi, ikiden fazla gruplarda ise normal dağılmayan bebeğin yaşı, bebeğin doğum haftası ve çocuk sayısı değişkenlerinde Bonferroni düzeltmeli Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bir-üç yaş aralığında bebeğe sahip annelerin annelik becerine ait öz yeterliliklerini incelemek amacıyla yapılan çalışma sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 3.1: Bebeğin Cinsiyetine Göre Annelerin Annelik Becerilerine İlişkin Öz Yeterlilik Puanlarına Ait Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Anne Öz Yeterlilik Ölçeği	Bebekğin Cinsiyeti	N	$\bar{X}$	S	En düşük	En yüksek	SS	Sıra Ort.	U	P
Duyusal Yeterlilik Puanı	Erkek	84	20.88	19.00	15.00	29.00	3.06	76.40	2848	0.513
	Kız	72	21.17	20.00	16.00	29.00	3.05	80.94		
	Toplam	156	21.01	19.00	15.00	29.00	3.05			
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	Erkek	84	36.52	38.50	20.00	40.00	4.71	76.82	2882.5	0.594
	Kız	72	36.88	39.50	20.00	40.00	4.46	80.47		
	Toplam	156	36.69	39.00	20.00	40.00	4.58			
Koruma Puanı	Erkek	84	30.43	31.00	18.00	35.00	4.03	80.10	2889.5	0.627
	Kız	72	30.11	31.00	19.00	35.00	4.03	76.63		
	Toplam	156	30.28	31.00	18.00	35.00	4.02			
Disiplin/ Kısıtlama Yapma Puanı	Erkek	84	22.12	23.00	12.00	31.00	3.39	73.62	2614	0.137
	Kız	72	22.99	23.00	17.00	31.00	2.72	84.19		
	Toplam	156	22.52	23.00	12.00	31.00	3.12			
Oyun Puanı	Erkek	84	26.12	27.00	11.00	35.00	4.73	77.48	2938	0.757
	Kız	72	26.53	27.00	12.00	35.00	4.45	79.69		
	Toplam	156	26.31	27.00	11.00	35.00	4.59			
Öğretme Puanı	Erkek	84	28.62	29.00	13.00	41.00	4.32	79.74	2920	0.709
	Kız	72	28.44	29.00	17.00	36.00	3.50	77.06		
	Toplam	156	28.54	29.00	13.00	41.00	3.95			
Günlük İşler/Bakım/ Yapılandırma Puanı	Erkek	84	28.90	30.00	16.00	39.00	4.48	78.01	2983	0.884
	Kız	72	28.99	30.00	15.00	36.00	4.39	79.07		
	Toplam	156	28.94	30.00	15.00	39.00	4.42			
Toplam Puan	Erkek	84	193.59	195	143	225	1.84	75.01	2828.5	0.878
	Kız	72	194.28	195	148	223	1.75	76.10		
	Toplam	156	194,29	195	143	225	1,28			

Tablo 3.1 incelendiğinde, bebeğin cinsiyeti ile annelerin annelik becerilerine ait öz yeterliliğin alt boyutları ve toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 3. 2: Bebek Yaşına Göre Anne Öz Yeterlilik Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Anne Öz Yeterlilik Ölçeği		Bebek Yaşı					Kruskal Wallis H Testi		İkili Karşılaştırma		
		n	Mean	Med	Min	Max	SS	Sıra Ort.		H	p
Duygusal Yeterlilik Puanı	12-15 ay	25	19,76	19	16	25	0,40	62,68	6,44	0,380	-
	16-18 ay	15	21,47	20	16	29	0,98	81,97			
	19-21 ay	17	22,00	22	17	29	0,86	91,18			
	22-24 ay	27	21,85	20	17	29	0,69	87,59			
	25-30 ay	35	20,89	19	17	28	0,48	76,79			
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	12-15 ay	25	36,32	38	24	40	0,80	68,92	6,31	0,390	-
	16-18 ay	15	36,33	36	30	40	0,92	68,20			
	19-21 ay	17	34,88	36	20	40	1,63	70,76			
	22-24 ay	27	36,33	39	24	40	0,95	75,63			
	25-30 ay	35	37,40	40	24	40	0,73	86,99			
Koruma Puanı	12-15 ay	25	29,28	31	21	35	0,88	68,42	10,57	0,100	-
	16-18 ay	15	31,27	31	27	35	0,64	87,13			
	19-21 ay	17	28,06	28	18	31	0,88	52,26			
	22-24 ay	27	30,07	31	21	35	0,95	78,93			
	25-30 ay	35	31,20	31	21	35	0,61	87,73			
Disiplin/Kısıtlama Yapma Puanı	12-15 ay	25	22,08	22	16	29	0,64	68,94	7,60	0,270	-
	16-18 ay	15	22,67	23	18	25	0,48	85,50			
	19-21 ay	17	21,06	22	13	24	0,74	61,47			
	22-24 ay	27	22,78	23	13	29	0,57	83,20			
	25-30 ay	35	23,20	23	15	31	0,52	87,99			
Oyun Puanı	12-15 ay	25	26,20	27	12	35	1,13	79,80	10,27	0,110	-
	16-18 ay	15	25,27	27	17	31	1,05	68,00			
	19-21 ay	17	23,76	25	16	31	1,01	51,50			
	22-24 ay	27	26,89	27	17	35	0,80	83,07			
	25-30 ay	35	26,26	27	11	33	0,80	79,30			
Öğretme Puanı	12-15 ay	25	28,76	29	20	35	0,69	81,38	16,34	0,010	2-6
	16-18 ay	15	25,13	25	13	32	1,25	45,33			
	19-21 ay	17	27,47	27	19	34	1,04	67,41			
	22-24 ay	27	28,70	29	20	37	0,76	80,57			
	25-30 ay	35	29,46	29	25	41	0,61	86,01			
Günlük İşler/Bakım/Yapılandırma Puanı	12-15 ay	25	28,40	28	15	36	0,99	75,18	5,76	0,450	-
	16-18 ay	15	28,80	28	23	39	1,35	73,60			
	19-21 ay	17	27,06	28	16	36	1,25	60,97			
	22-24 ay	27	28,52	28	22	36	0,81	73,24			
	25-30 ay	35	29,83	30	22	36	0,65	87,47			
Toplam Puan	12-15 ay	25	190,80	193	148	222	3,77	68,28	10,82	0,094	-
	16-18 ay	15	190,93	193	173	217	3,73	67,07			
	19-21 ay	17	184,29	194	143	206	4,42	56,06			
	22-24 ay	27	195,15	199	159	219	3,25	82,33			
	25-30 ay	35	198,23	197	174	223	2,17	88,67			
	31-36 ay	37	201,00	195	168	225	2,23	85,05			

Tablo 3.2 incelendiğinde bebeğin yaşı ile anne annelik becerilerine ait öz yeterlilik ölçeği puanları arasında sadece öğretme alt boyut puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 3.3: Bebeğin Doğum Haftasına Göre Anne Öz Yeterlilik Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Anne Öz Yeterlilik Ölçeği	Bebeğin Doğum Haftası						Kruskal Wallis H Testi			İkili Karşılaştırma	
	n	Mean	Med	Min	Max	SS	Sıra Ort.	H	p		
Duygusal Yeterlilik Puanı	28-31 hafta	6	21,67	20	19	29	1,61	84,75	9,60	0,022	2-4 3-4
	32-34 hafta	10	19,00	19	15	23	0,60	49,55			
	35-37 hafta	15	19,80	19	19	29	0,67	57,33			
	38-41 hafta	125	21,29	20	16	29	0,27	83,06			
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	28-31 hafta	6	38,83	40	36	40	0,75	98,33	16,71	0,001	2-4 3-4
	32-34 hafta	10	39,10	40	31	40	0,90	109,45			
	35-37 hafta	15	38,67	40	24	40	1,08	107,40			
	38-41 hafta	125	36,15	38	20	40	0,42	71,60			
Koruma Puanı	28-31 hafta	6	31,67	31	31	35	0,67	92,08	8,74	0,033	2-4
	32-34 hafta	10	33,00	33	31	35	0,67	110,25			
	35-37 hafta	15	31,53	31	23	35	0,77	92,73			
	38-40 hafta	125	29,85	31	18	35	0,38	73,60			
Disiplin/ Kısıtlama Yapma Puanı	28-31 hafta	6	23,00	23	19	25	0,89	90,58	6,89	0,075	
	32-34 hafta	10	23,90	23	19	28	0,85	97,25			
	35-37 hafta	15	24,00	23	22	27	0,49	99,33			
	38-40 hafta	125	22,21	23	12	31	0,29	73,92			
Oyun Puanı	28-31 hafta	6	29,17	30	27	31	0,83	111,00	8,48	0,037	1-4
	32-34 hafta	10	28,10	27	22	31	0,92	97,55			
	35-37 hafta	15	27,93	27	23	31	0,64	94,47			
	38-40 hafta	125	25,83	26	11	35	0,44	73,50			
Öğretme Puanı	28-31 hafta	6	27,50	29	25	29	0,81	61,50	8,74	0,033	2-3 3-4
	32-34 hafta	10	29,80	29	22	37	1,49	90,70			
	35-37 hafta	15	26,60	25	25	33	0,76	49,13			
	38-41 hafta	125	28,72	29	13	41	0,36	81,86			
Günlük İşler/Bakım/ Yapılandırma Puanı	28-31 hafta	6	31,67	31	30	36	0,95	108,00	8,45	0,038	3-4
	32-34 hafta	10	30,20	30	22	36	1,31	91,60			
	35-37 hafta	15	30,93	30	28	36	0,55	100,03			
	38-41 hafta	125	28,47	28	15	39	0,41	73,45			
Toplam Puan	28-31 hafta	6	203,50	201	195	212	2,70	108,92	9,64	0,022	2-4
	32-34 hafta	10	203,10	203	170	222	4,64	106,40			
	35-37 hafta	15	199,47	195	191	217	2,04	92,03			
	38-41 hafta	125	192,52	194	143	225	1,49	73,18			

Tablo 3.3 incelendiğinde doğum haftası ile anne annelik becerilerine ait öz yeterlik ölçeğinin duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme ve koruma alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p < 0,05$). Annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeği duygusal yeterlilik alt boyut puanlarının bebeği 38-41 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarının, bebeği 32-34 ve 35-37 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeği duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme ve koruma alt boyut puanlarının bebeği 38-41 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarının, bebeği 32-34 ve 35-37 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeği koruma alt boyut puanlarının bebeği 32-41 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarının, bebeği 38-41 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarına bebeklere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3.4: Çocuk Sayısına Göre Annelerin Annelik Becerilerine İlişkin Öz Yeterlilik Puanlarına Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Anne Öz Yeterlilik Ölçeği	Çocuk Sayısı	N	Mean	Median	Min	Max	SS	Sıra Ort.	H	P
Duygusal Yeterlilik Puanı	Bir	55	21.44	21.00	15.00	29.00	3.23	85.58	2.281	0.320
	İki	64	20.72	19.00	16.00	29.00	2.89	74.63		
	Üç ve üzeri	37	20.89	19.00	17.00	27.00	3.04	74.68		
	Toplam	156	21.01	19.00	15.00	29.00	3.05			
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	Bir	55	35.98	37.00	24.00	40.00	4.51	69.71	3.610	0.164
	İki	64	37.23	40.00	20.00	40.00	4.33	83.48		
	Üç ve üzeri	37	36.78	40.00	24.00	40.00	5.09	82.95		
	Toplam	156	36.69	39.00	20.00	40.00	4.58			
Koruma Puanı	Bir	55	30.45	31.00	19.00	35.00	3.91	80.37	3.388	0.184
	İki	64	30.75	31.00	18.00	35.00	3.97	83.52		
	Üç ve üzeri	37	29.22	31.00	21.00	35.00	4.18	67.03		
	Toplam	156	30.28	31.00	18.00	35.00	4.02			
Disiplin/Kısıtlama Yapma Puanı	Bir	55	22.60	23.00	13.00	31.00	3.08	81.78	0.472	0.790
	İki	64	22.44	23.00	12.00	31.00	3.36	76.97		
	Üç ve üzeri	37	22.54	23.00	16.00	28.00	2.82	76.27		
	Toplam	156	22.52	23.00	12.00	31.00	3.12			
Oyun Puanı	Bir	55	26.27	27.00	12.00	35.00	4.98	79.00	0.152	0.927
	İki	64	26.44	27.00	11.00	35.00	4.65	79.50		
	Üç ve üzeri	37	26.14	27.00	17.00	31.00	3.97	76.03		
	Toplam	156	26.31	27.00	11.00	35.00	4.59			
Öğretme Puanı	Bir	55	28.22	29.00	13.00	37.00	4.64	78.88	2.551	0.279
	İki	64	29.22	29.00	23.00	41.00	3.55	83.70		
	Üç ve üzeri	37	27.84	27.00	22.00	33.00	3.38	68.93		
	Toplam	156	28.54	29.00	13.00	41.00	3.95			
Günlük İşler/Bakım/Yapılandırma Puanı	Bir	55	28.87	29.00	15.00	39.00	4.19	77.99	0.243	0.886
	İki	64	29.11	30.00	16.00	36.00	4.46	80.41		
	Üç ve üzeri	37	28.76	30.00	22.00	36.00	4.80	75.95		
	Toplam	156	28.94	30.00	15.00	39.00	4.42			
Toplam Puan	Bir	55	193,84	195	148	223	2,32	72.27	1.302	0.522
	İki	64	195,91	195	143	225	1,93	80.18		
	Üç ve üzeri	37	192,16	195	157	217	2,49	71.69		
	Toplam	156	194,29	195	143	225	1,28			

Tablo 3.4 incelendiğinde sahip olunan çocuk sayısı ile anne annelik becerilerine ait öz yeterlik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir ($p>0.05$).

Tablo 3.5: Annenin Çalışma Durumuna Göre Anne Öz Yeterlilik Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Anne Öz Yeterlilik Ölçeği		Anne Çalışma Durumu						Mann Whitney U Testi		
		n	Mean	Median	Min	Max	SS	Sıra Ort.	U	P
Duygusal Yeterlilik Puanı	Evet	33	20.09	19.00	17.00	28.00	2.38	64.53	1568.5	0.037
	Hayır	123	21.26	20.00	15.00	29.00	3.17	82.25		
	Toplam	156	21.01	19.00	15.00	29.00	3.05			
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	Evet	33	37.94	40.00	24.00	40.00	3.83	92.68	1561.5	0.032
	Hayır	123	36.35	38.00	20.00	40.00	4.72	74.70		
	Toplam	156	36.69	39.00	20.00	40.00	4.58			
Koruma Puanı	Evet	33	31.27	31.00	19.00	35.00	4.19	91.77	1591.5	0.053
	Hayır	123	30.02	31.00	18.00	35.00	3.95	74.94		
	Toplam	156	30.28	31.00	18.00	35.00	4.02			
Disiplin/Kısıtlama Yapma Puanı	Evet	33	23.21	23.00	17.00	31.00	2.98	87.47	1733.5	0.190
	Hayır	123	22.33	23.00	12.00	31.00	3.14	76.09		
	Toplam	156	22.52	23.00	12.00	31.00	3.12			
Oyun Puanı	Evet	33	28.64	31.00	20.00	35.00	3.86	101.98	1254.5	0.001
	Hayır	123	25.68	27.00	11.00	35.00	4.58	72.20		
	Toplam	156	26.31	27.00	11.00	35.00	4.59			
Öğretme Puanı	Evet	33	29.64	29.00	17.00	35.00	3.87	93.59	1531.5	0.029
	Hayır	123	28.24	29.00	13.00	41.00	3.94	74.45		
	Toplam	156	28.54	29.00	13.00	41.00	3.95			
Günlük İşler/Bakım/Yapılandırma Puanı	Evet	33	30.64	31.00	24.00	36.00	3.45	96.21	1445	0.011
	Hayır	123	28.49	28.00	15.00	39.00	4.55	73.75		
	Toplam	156	28.94	30.00	15.00	39.00	4.42			
Toplam Puan	Evet	33	201,42	201	159	222	2,54	99,68	1330	0,002
	Hayır	123	192,37	195	143	225	1,43	72,82		
	Toplam	156	203,80	196	302	447	3,97			

Tablo 3.5 incelendiğinde; annenin çalışma durumu ile annelerin annelik becerilerine ait öz yeterlilik ölçeğinin duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme ($U=1561.5$, $p=0.032<0.05$), oyun, öğretme, günlük işler/bakım/yapılandırma alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak ilişki görülmekte olup ($p<0.05$), çalışan annelerde bu alt boyutlardaki puanlarının da yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 3.6. Bebeğin İstenilen Bir Gebelik Olma Durumuna Göre Anne Öz Yeterlilik Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Anne Özyeterlilik Ölçeği		İstenen gebelik olma durumu						Mann Whitney U Testi		
		N	Mean	Median	Min	Max	SS	Sıra Ort.	U	P
Duygusal Yeterlilik Puanı	Evet	132	20.81	19.00	15.00	29.00	2.79	76.45	1313.5	0.165
	Hayır	24	22.13	22.00	16.00	29.00	4.10	89.77		
	Toplam	156	21.01	19.00	15.00	29.00	3.05			
Duyarlı Tepki Verme, Bakım-İlgi, Değer Verme Puanı	Evet	132	37.08	40.00	20.00	40.00	4.24	81.87	1139.5	0.021
	Hayır	24	34.54	36.00	20.00	40.00	5.79	59.98		
	Toplam	156	36.69	39.00	20.00	40.00	4.58			
Koruma Puanı	Evet	132	30.51	31.00	18.00	35.00	4.10	81.72	1159	0.034
	Hayır	24	29.04	29.00	21.00	35.00	3.33	60.79		
	Toplam	156	30.28	31.00	18.00	35.00	4.02			
Disiplin/Kısıtlama Yapma Puanı	Evet	132	22.83	23.00	13.00	31.00	2.91	82.26	1087.5	0.013
	Hayır	24	20.83	21.00	12.00	29.00	3.74	57.81		
	Toplam	156	22.52	23.00	12.00	31.00	3.12			
Oyun Puanı	Evet	132	26.77	27.00	11.00	35.00	4.39	83.39	938.5	0.001
	Hayır	24	23.75	23.00	16.00	35.00	4.93	51.60		
	Toplam	156	26.31	27.00	11.00	35.00	4.59			
Öğretme Puanı	Evet	132	28.79	29.00	13.00	41.00	3.99	81.55	1181	0.046
	Hayır	24	27.17	27.00	20.00	33.00	3.47	61.71		
	Toplam	156	28.54	29.00	13.00	41.00	3.95			
Günlük İşler/Bakım/Yapılandırma Puanı	Evet	132	29.14	30.00	15.00	39.00	4.27	80.39	1335	0.219
	Hayır	24	27.88	28.00	16.00	36.00	5.14	68.13		
	Toplam	156	28.94	30.00	15.00	39.00	4.42			
Toplam Puan	Evet	132	195,92	195	143	225	1,35	82,95	996	0,004
	Hayır	24	185,33	183	162	221	3,21	54		
	Toplam	156	192,25	193	305	446	4,56			

Tablo 3.6 bebeğin istenilen gebelik olma durumu ile annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeğinin duygusal yeterlilik, duyarlı tepki verme, bakım-İlgi, değer verme koruma, disiplin/kısıtlama yapma, oyun, öğretme alt boyut ve toplam puanlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ancak bebeğin istenilen gebelik olma durumu ile annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeğinin duygusal yeterlilik ve günlük işler/bakım/yapılandırma alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir.

TARTIŞMA

Anne öz yeterliği çocuğun gelişiminde önemli yer tutan bir parametredir. Kendini annelik becerilerinde yeterli hisseden annelerin çocuğu kabul etme ve çocukla etkili iletişimi kurabilme, çocuğu ile yeterli zaman geçirebilme, gibi becerileri desteklemekte yeterli olduğunu gösteren çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda bu çalışma grubundaki annelerin annelik becerileri öz yeterliliklerini etkileyen etmenlerin tartışılması önemlidir.

Bebeğin cinsiyeti ile annelerin annelik becerilerine ait öz yeterliliğin alt boyutları ve toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu durum annelerin annelik becerilerine ait öz yeterliliği üzerinde bebeğin cinsiyeti dışında diğer faktörlerin etkili olabileceğini ile açıklanabilir. Örneğin bebeğin cinsiyetinden çok annenin çocuk gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgi düzeyi ve annenin eğitim düzeylerinin anne öz yeterliliklerinde etkili olabileceğini akla getirebilmektedir. Annelerin annelik öz yeterlilik becerileri üzerinde yapılan çalışmalarda da bebeğin cinsiyeti ile ilgili değişkenlerin dikkate alınmadığı dikkati çekmektedir. Demir ve Koyun (2012) fetüsün cinsiyetinin annelik rolüne ve gebeliğe ilişkin düşüncelere etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı bir çalışma yapmışlar ve gebelerin % 76,7’sinin gebeliği planlı, % 3 9,2’sinin ilk gebeliği, % 40’ı erkek bebeği olacağını bildiği, % 21.7’si fetüsün cinsiyetinin gebeliği devam ettirme isteğini değiştireceğini belirtmiştir. Kadınların % 88,3’ü fetüsün istenilen cinsiyette olmamasının nedenini kadere bağlarken, % 57,5’i fetüsün cinsiyetini öğrenmek istememiştir. Araştırmanın sonucuna göre, annenin bebek sahibi olmadan önce annelik rolünü benimsemesi doğum sonrası uyumu da kolaylaştıran bir etken olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışma sonucunda ortaya konan kolaylaştırıcı etmen annelik becerilerine ait öz yeterlilik üzerinde bebeğin cinsiyetinin etkili olmayacağını gösterdiği şeklinde yorumlanabilir

Bebeğin yaşı ile anne öz yeterlilik ölçeği puanları arasında sadece öğretme alt boyut puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda 31-36 aylık bebeğe sahip annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeğinin öğretme alt boyutuna ilişkin puanlarının 12-15 aylık bebeğe sahip annelerin puanlarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yazın araştırmaları da bu sonucu desteklemekte; anne annelik becerilerine ait öz yeterliliği ile bebeğin yaşı arasında bir ilişkiden bahsedilmemektedir. Öte yandan bu sonuç, çocuğun yaşı büyüdükçe annenin çocukla etkileşiminde öğretme odaklı bir tutum sergilediğini düşündürmektedir.

Bebeğin doğum haftasının anne öz yeterlilik ölçeğinin duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme, koruma, öğretme; günlük işler/bakım/yapılandırma ve toplam yeterlilik puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı gözlenmiştir. Annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeği toplam puanlarının bebeği 38-41 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarının, bebeği 31-34 hafta aralığında doğan bebeğe sahip annelerin puanlarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bilindiği gibi prematüre bebekler gebelik haftasına göre ileri derecede prematüre (24-31 hafta. 32 haftanın altında doğan bebekler), orta derecede prematüre (32-35 hafta arasında doğan bebekler) ve sınırdaki prematüre (36-37 haftasında doğan bebekler) olarak de üç grupta ele alınmaktadır Bu haftalarda doğan bebekler riskli grup olarak tanımlanarak, gelişimlerini olumlu yönde katkı verebilmek için aileleri tarafından da daha fazla desteğe ihtiyaçları olmaktadır. Bebeğin peramatüre doğması ve beraberinde daha fazla desteğe ihtiyacı olması nedeniyle ailelerinde özellikle de annelerde olumsuz duyguların yaşanmasına neden olabilir. Ancak bu çalışma sonuçlarına bakıldığında doğum haftası arttıkça annelerin algıladıkları öz yeterlilik puanlarının düştüğü görülmektedir. Bu sonuç beklenen bir sonuç olmamakla birlikte bu haftalarda bebeği doğan annelerin bebekleriyle daha fazla zaman geçirmiş olmaları annelik becerilerinde daha fazla yeterlilik yaşamalarına neden olmuş olabilir.

Sahip olunan çocuk sayısı ile anne öz yeterlik ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık görülmemektedir. Bu durum çalışma grubunu oluşturan annelerin anne öz yeterlilik becerilerinde çocuk sayısı dışındaki faktörlerin etkili olması ile açıklanabilir. Lee (2005) ilk kez anne olan yeni doğan anneleriyle yaptığı çalışmada ebeveynlik öz yeterlik algısıyla bebek bakımına dair inançlar arasında olumlu bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Annelik rolleri ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında olumlu bir ilişki olduğunu ve anne olmaktan mutluluk duyan annelerin kendilerini daha fazla yeterli hissettiklerini, algılanan ebeveyn öz yeterliği ile uygun ebeveynlik beceri ve davranışlarının birbirleriyle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Puanların yüksekliği açısından bakıldığında bir çocuğu sahip olan annelerin öz yeterlilik ölçeğinin duygusal yeterlilik ve disiplin/kısıtlama yapma alt boyutlarına ilişkin puanların daha yüksek olduğu bulunurken, iki çocuğa sahip annelerin öz yeterlilik ölçeğinin öğretme, koruma, günlük işler/bakım/yapılandırma, oyun duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme alt boyutlarına ilişkin puanları daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum tek çocuğu sahip olan annelerin duygusal yeterlik açısından çocuklarına daha fazla zaman ayırmanın yarattığı duygu nedeniyle annelerin duygusal yeterlilik ve disiplin/kısıtlama alt boyutlarına olumlu yansımalarıyla açıklanabilir.

Annenin çalışma durumu ile annelerin annelik becerilerine ait öz yeterlilik ölçeğinin duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme, oyun, öğretme, günlük işler/bakım/yapılandırma alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak ilişki görülmemekte olup, çalışan annelerde bu alt boyutlardaki puanlarının da yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum çalışan annelerin çocukları ile geçirdikleri kısa zamanı nitelikli geçirmek için çaba sarfetmeleri dolayısıyla çocuklarına yönelik duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme, oyun, öğretme ve günlük işler/bakım/yapılandırma alt boyutları konusunda yeterli hissetmelerini akla getirebilmektedir. Bunun yanında bu durum çalışan annelerin çalışmayan annelere göre kendini geliştirme çabası ve bilinçlenme düzeyinin daha yüksek olabilmesiyle açıklanabilir. Bu açıdan da annenin çalışmasının çocuğuna ilişkin doğru yaklaşımları benimsemesi, daha sağlıklı bir ortam yaratmasını yordayıcı bir değişken olduğu söylenebilir. Ancak çalışma sonucunda annenin çalışma durumu ile annelerin annelik becerilerine ait öz yeterlilik ölçeğinin koruma, disiplin/kısıtlama yapma ve duygusal yeterlilik alt boyut puanları arasında anlamlı ilişki bulunmadığı görülmektedir. Bu durum ise çalışan annelerin bebeklerinin bu yaş döneminde daha fazla korumaya ve duygusal desteğe ihtiyaçları olduğuna inanmaları ve onlara az zaman ayırmalarının yarattığı duygudan kaynaklanmış olabilir. Burada önemli olan çocukla birlikte geçirilen zamanın uzunluğundan çok, bu zamanın nasıl kullanıldığı, ne kadar doyurucu ve nitelikli olmasıdır (Yavuzer, 1999). Akhan ve Batmaz'ın (2001), çalışan anneler üzerinde yaptıkları çalışmada, suçluluk duygusuyla başa çıkabilmek ne yaparsınız? sorusunun cevabına annelerin, % 91.5 oranında "çocuğumla vakit geçirmek için fırsatlar yaratırım" cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Bebeğin istenilen gebelik olma durumu ile annelerin annelik becerilerinde öz yeterlilik ölçeğinin duygusal yeterlilik, duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme, koruma, disiplin/kısıtlama yapma, oyun, öğretme alt boyut ve toplam puanlarında etkili olduğu belirlenirken, duygusal yeterlilik ve günlük işler/bakım/yapılandırma alt boyut puanları üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Bilindiği gibi bebeğin planlı ve istenerek dünyaya getirilmesi bebeğe/çocuğa karşı tutumları etkileyen önemli faktörler arasında gösterilmektedir. Bebeğin istenilmeden dünyaya getirilmesi anne açısından

depresyon vb. neden olurken bebekte bağlanma vb. bir problemlerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durumda annenin bebeğe zaman ayırmak istememesine bununla beraber kendisinin olumsuz duygular yaşamasına neden olabilir. Bu olumsuz duygular annenin onun annelik becerilerinde olumsuz öz yeterlilik duygusunu oluşturabilir. Beklendiği üzere istenen gebelik olması anne öz yeterliliğini artıran bir sonuç göstermektedir. Anneliğe hazır olmanın annelik yeterliği için ilk adım olduğunu düşündürmektedir. Duygusal yakınlaşmanın istenen gebelikle ilişkili olmaması bebekte yaşamının getirdiği olumlu sonuç olarak yorumlanmıştır. Ayrıca, annelik kimlik gelişimi, bir kadının annelik davranışlarını öğrenme sürecidir.(Belegeman, 2005). Annelik davranışını öğrenme süreci; gebeliğin belirlenmesi ile başlar, gebelikte gelişir, doğum sonrası dönemde devam eder ve annelik kimlik gelişiminin oluşumu, yani anne olma ile tamamlanır. Adler (2000) annenin kurulu düzenine annelik davranışlarını katmasını, annelik davranışını öğrenme ve rol başarımları süreci olarak tanımlamaktadır. Annelik, sosyal rollerle, gelişimsel olarak, davranış ve tavırların bileşimi olduğundan anne olma süreci, yoğun bir psikolojik, sosyal ve fiziksel çalışma gerektirir. Anne olma ve annelik davranışını öğrenme süreci; annenin yaşı, kişilik özellikleri, sahip olduğu yetenekleri ve deneyimi, eğitimi, çalışması, sosyoekonomik düzeyi, sağlık durumu, benlik kavramı, sağlığı algılaması ve sosyal destek alma durumu ile doğum sayısı ve bebeğin mizacı gibi çeşitli faktörler tarafından etkilenmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada bir-üç yaş aralığında bebeğe sahip annelerin annelik beceri öz yeterliliklerini incelenmek, annelik becerileri öz yeterliliklerinde etkili olabilecek etmenleri belirlemek ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda annelik becerileri öz yeterliliğini desteklemeye yönelik öneriler sunmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışma sonucunda genel olarak çalışma sonuçları incelendiğinde annelerin annelik becerilerine ait öz yeterlilik toplam puanlarının yüksek değerlere (190 civarında) yakın olduğu görülmektedir. Çünkü bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 53, en yüksek puan 265’dir. Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara, çocuk gelişimcilere ve anne babalara aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- ✓ Öncelikle çalışan annelerin eğitimsel ve zaman açısından desteklenmesine yönelik politikaların göz önünde bulundurularak annelerin bebekleri ile nitelikli zaman geçirmesi konusunda iş verenler özen göstermelidir.
- ✓ Anne babaların hamilelik sürecine önceden hazırlanması ve istenmeyen bebeklerin dünyaya getirilmemesi için anne babaların eğitimine yönelik yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve resmi kurumlar tarafından destek programları yürütülmelidir.
- ✓ Bu çalışma grubuna dahil edilen anneler alt sosyo-ekonomik düzeydeki anneler olup, bundan sonraki çalışmalarda farklı sosyo-ekonomik düzeye bulunan anneler çalışma grubuna dahil edilerek karşılaştırılabilir.
- ✓ Aile ve toplumun çocuk yetiştirme tutumlarının annelik becerilerine ait öz yeterliliklerinde etki düzeylerinin incelenmesine yönelik nitel çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Hastaneye başvuran bebeklik dönemindeki çocukların değerlendirilmesine ve annelerine çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda destek programlarının hazırlanmasına özen gösterilmelidir.
- ✓ Annelerin annelik becerilerine ait öz yeterliliğinin yüksek olmasının önemi konusunda farkındalık çalışmaları yapılabilir. Disiplinlerarası çalışma programları ile anneler ve bebekler desteklenebilir.
- ✓ Anne babaların ebeveynlik becerilerinin desteklenmesinin çocuk gelişimi konusunda

bilgi düzeyleri ile artabileceği düşüncesiyle çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgi düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmalara katılabilirler.

- ✓ Anne babaların ebeveynlik becerilerinin desteklenmesinin düzenli ve sürekli bebek izlemiyle mümkün olduğunu fark etmeleri sağlanabilir dolayısıyla çocuklarının gelişimlerinin takipleri kontrol edilebilir.

KAYNAKLAR

- ADLER, A. (2000). Yaşamın Anlam ve Amacı. Şipal, K. (çev) 5.baskı. İstanbul SayYayıncıları. (Özgün çalışma 1993).
- AKHAN, L. , BATMAZ, M.(2011). 0-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Çalışan Annelerin Çocuk Bakımı ile İlgili Karşılaştıkları Sorunların ve Sorun Çözme Yaklaşımlarının İncelenmesi İ.Ü.F.N. Hem. Derg (2011) Cilt 19 - Sayı 3: 161-167
- BALAT, G, U., YILMAZ, E. (2013) . Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Ebeveyn Öz Yeterlilik Algılarının İncelenmesi Anadolu Journal of Educational Sciences International, Cilt 9, Sayı 4(1), 69-76.
- BANDURA, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- BANDURA, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 32(2), 122-147.
- BAYOĞLU, B. (2013). GDP. Gelişim Destek Planı. GÇN Derneği Yayınları. Ankara.
- BELEGEMAN, T. (2005). Annede Depresyonun Bebeklik Ve Erken Çocukluk Dönemi Üzerinde Etkileri. Ö.İ Ertem (Edit) Gelişimsel Pediatri Ankara: Çocuk Hastalıkları Araştırma Vakfı; 211-223.
- BÜYÜKTAŞKAPU, S. (2012). Annelerin Özyeterlilik Algıları İle 1-3 Yaş Arasındaki Çocuklarının Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 18-30.
- COLEMAN, P. K. (1998). Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development. Unpublished doctoral dissertation, the Eberly College of Arts and Sciences. West Virginia University, Morgantown.
- DESJARDİN, J. L. (2006). Family empowerment: supporting language development in young children who are deaf or hard of hearing. *The Volta Review*, 106(3), 275-298.
- ELİBOL, F., MAĞDEN, D., ALPAR, R. (2007) Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlilik Ölçeği'nin (1-3 Yaş) Geçerlik ve Güvenirliği Toplum Hekimliği Bülteni Cilt 26 Sayı 3 Eylül-Aralık 2007
- ERCAN, İ. KAN, İ Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Biyoistatistik Anabilim Dalı, Bursa. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 30 (3) 211-216, 2004 211
- GROSBOİS, N.N., NOMANDEAU, S., COSSETTE., M. R. ,QUİNTAL, G. (2008) Mother's father's regulation in a computer mediated learning situation *European Journal of Psychology of Education* March 2008 Volume 23, Issue 1 pp95-115
- HASSALL, R., ROSE, J., & MCDONALD, J. (2005). Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: the effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*
- LEE, W.S. (2005). *Encyclopedia of School Psychology*, Sage Publication National Research Council and Institute of Medicine. From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development. Committee on Integrating the Science of Early Childhood Development. Shonkoff JP, Phillips DA (eds). Board on Children, Youth and Families, Commission on Behavioral and Social Sciences and Education. Washington DC: National Academy Press, 2000.

- ÖZMERT, E.N. (2005) , Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-II: çevre Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2005; 48: 337-354
- SCHUNK, D.H. (2000). Learning Theories, Prentice hall, Third edition
- SCHUNK, D.H. ZİMMERMAN B. (1998). Self-Regulated Learning: From Teaching to Self-Reflective Practice, Guilford Press
- TETİ, D.M., & GELFAND, D.M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: the meditational role of maternal self-efficacy. *Child Development*,
- WONG, D. (1995)Nursing Care of Infants and Children, Growth and Development, 5thedition, Mosby Year Book.
- WEAVER, C.M.,SHAW, D.S.,DISHION, T.J.,& WILSON, M.N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: The mediating role of maternal depression. *Infant Behaviorand Development*.
- YAVUZER, H. (2003). Çocuk psikolojisi, Gelişimin incelenmesi, Remzi Kitabevi,